

GMO a światowy rynek pasz wysokobiałkowych – implikacje dla Polski

mgr Wiesław Dzwonkowski
mgr inż. Krzysztof Hryszko

*Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowy Instytut Badawczy*

Co to są organizmy zmodyfikowane genetycznie

To organizm inny niż organizm człowieka, w którym materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji.

Modyfikacje, jakim podlegają organizmy można podzielić na trzy grupy:

- zmieniona zostaje aktywność genów naturalnie występujących w danym organizmie
- do organizmu wprowadzone zostają dodatkowe kopie jego własnych genów
- wprowadzany gen pochodzi z organizmu innego gatunku (**organizmy transgeniczne**)

Główne zastosowania modyfikacji

Rośliny zmodyfikowane

**modyfikowanie roślin pozwala dodać/wzmocnić cechy
zwiększające opłacalność produkcji poprzez m.in.:**

- zwiększenie odporności na herbicydy i szkodniki, zwiększenie odporności na infekcje wirusowe, bakteryjne i grzybowe,
- zwiększenie tolerancji na stres abiotyczny (głównie zmiany klimatyczne),
- przedłużenie trwałości owoców,
- poprawę składu kwasów tłuszczowych oraz aminokwasów białek,
- zmianę zawartości węglowodanów i witamin,
- zwiększenie zawartości suchej masy
- usunięcie składników antyżywniowych – toksyn, związków utrudniających przyswajanie składników odżywczych oraz związków które podczas obróbki kulinarnej ulegają reakcjom chemicznym wytwarzając toksyny.

Coraz częściej rośliny posiadają modyfikacje dwu lub trzy stopniowe

Regulacje prawne

Ujęcie zagadnienia GMO w ramy prawne, w poszczególnych krajach czy grupach państw jest zróżnicowane. Generalnie można wyróżnić trzy zasadnicze rodzaje podejść:

- **sektorowe (wertikalne)**
- **horyzontalne**
- **mieszane**

Regulacje prawne – UE (1)

W okresie kilkunastu lat Unia Europejska poprzez swoje organy prawodawcze wypracowała wiele dyrektyw i rozporządzeń. Ze względu na zakres, jaki regulują, można je podzielić na kilka zasadniczych grup:

- prawodawstwo dotyczące kontrolowanego wykorzystania mikroorganizmów zmodyfikowanych genetycznie,
- prawodawstwo dotyczące zamierzonego uwalniania GMO do środowiska i wprowadzania do obrotu,
- prawodawstwo dotyczące zatwierdzania i nadzoru nad genetycznie zmodyfikowaną żywnością i paszami,
- oraz prawodawstwo obejmujące nadzór i kontrolę nad transgenicznym przemieszczaniem się GMO.

Regulacje prawne – UE (2)

Obecnie trwa dyskusja na forum europejskim, na temat przyszłości GMO. Koncentruje się ona na rewizji dyrektywy 2001/18/WE i umożliwieniu państwom członkowskim odrębności prawnej przy decydowaniu o uprawie GMO na podstawach innych niż te oparte na ocenie ryzyka dla zdrowia i ryzyka środowiskowego.

Regulacje prawne – Polska (1)

Kompleksowo zagadnienie GMO zostały unormowane dopiero w 2001 r. wraz z kolejnymi etapami harmonizacji prawa krajowego z prawem wspólnotowym. W ustawie o organizmach genetycznie zmodyfikowanych dokonano usystematyzowania w zakresie zamknięte użycia, zamierzonego uwolnienia, wprowadzania do obrotu, wywozu zagranicę i tranzytu GMO oraz zadań organów administracji rządowej. Do ustawy wydano pięć aktów wykonawczych, które uszczegóławiają zadania wynikające z ustawy.

Dla funkcjonowania GMO w Polsce podstawowe znaczenie mają jednak ustawy sektorowe:

ustawa o paszach i ustawa o nasiennictwie

Regulacje prawne – Polska (2)

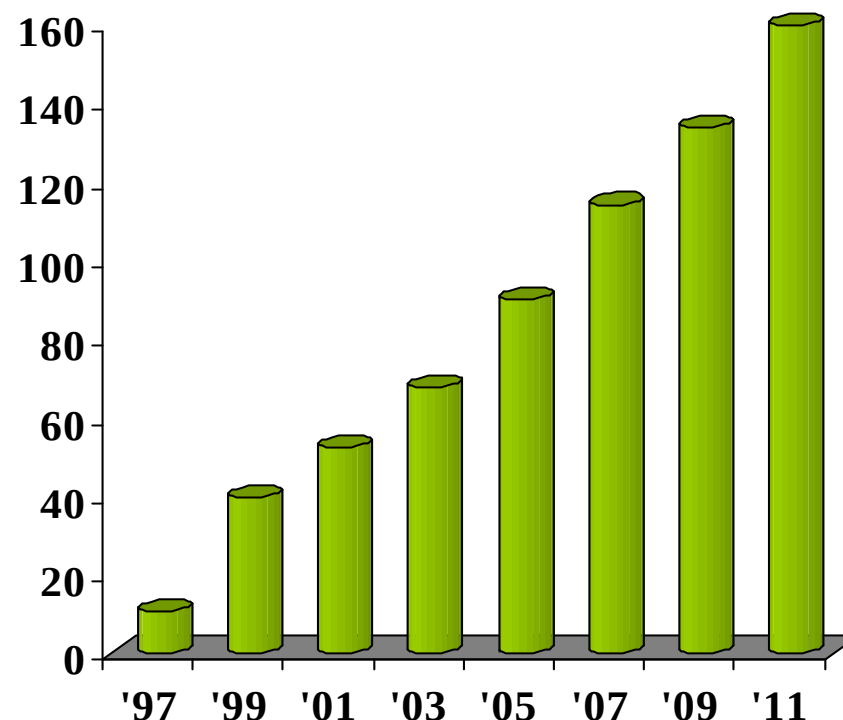

Zgodnie z ostatnim stanowiskiem rządu z 2008 r. Polska dąży do uzyskania statusu kraju wolnego od GMO, a więc zakazu uprawy, obrotu i uwalniania do środowiska w celach doświadczalnych. Popiera się jedynie prowadzenie prac laboratoryjnych.

Wykorzystanie roślin GMO w produkcji rolniczej (1)

- Powierzchnia upraw w 2011 r. **160 mln ha**,
- **Ponad 10%** światowej powierzchni gruntów ornych stanowią zasiewy GMO,
- Średnioroczne tempo w zroście w latach 1996-2011 – **ponad 35%, tj. 10 mln ha rocznie**,
- Liczba krajów, gdzie uprawia się GMO – **29**,
- Liczba rolników uprawiających rośliny GMO w 2011 r. – **16,7 mln**,
- Liczba gatunków roślin dopuszczonych do uprawy – **22** (w 174 kombinacjach)
- Globalne korzyści ekonomiczne z uprawy w 2009 r. **10,8 mld USD**, łącznie w latach 1996-2009 – **64 mld USD**

Źródło: James C.: *Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops*, ISAAA oraz Brookes G., Barfoot P.: *GM crops: Global socio-economic and environmental impacts 1996-2009*. PG Economics Ltd, United Kingdom.

Wykorzystanie roślin GMO w produkcji rolniczej (2)

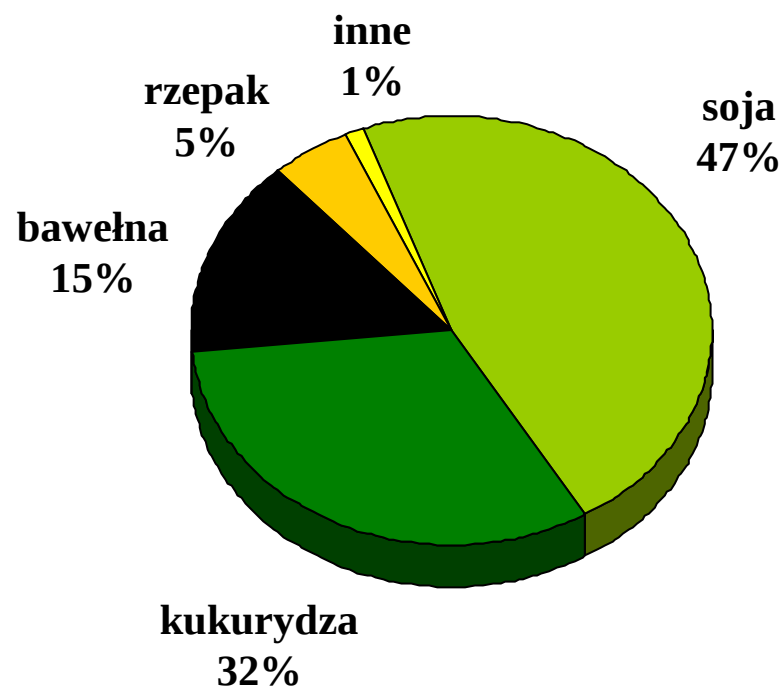

Znaczenie roślin GMO w uprawach

- soja – 81%
- kukurydza – 29%
- bawełna – 64%
- rzepak – 23%

W uprawie dominują odmiany z transformacją uodporniającą na działanie herbicydów (59%), następnie odporne na owady (15%) oraz modyfikacje dwu lub trzy stopniowe (26%).

Struktura zasiewów GMO

Wykorzystanie roślin GMO w produkcji rolniczej (3)

- **Udział USA, Brazylii i Argentyny w światowych zasiewach GMO – 77%**
- **Udział GMO w uprawach ogółem:**
  - Argentyna – 70%,
  - Brazylia i USA – ok. 40%
- **Procent adopcji najważniejszych roślin w poszczególnych krajach:**
  - 100% upraw soi w Argentynie, 94% w USA oraz 75% w Brazylii przypada na odmiany GM.
  - W Argentynie odmiany GM zdominowały także uprawy kukurydzy, a w USA udział ten przekracza 85%

Główni producenci roślin GM (mln ha)

Kraj	2000	2009	2010	2011
USA	30,3	64,0	66,8	69,0
Brazylia	-	21,4	25,4	30,3
Argentyna	10,0	21,3	22,9	23,7
Indie	-	8,4	9,4	10,6
Kanada	3,0	8,2	8,8	10,4
Chiny	0,5	3,7	3,5	3,9
Razem	44,2	134,0	148,0	160,0

Wykorzystanie roślin GMO w produkcji roślinnej (4)

---

1. W Unii Europejskiej do produkcji dopuszczone są obecnie dwie odmiany roślin:
  - **kukurydza** MON810 (odporna na szkodniki *Lepidoptera*)
  - **ziemniak** Amfolra EH92-527-1 (o zmienionych właściwościach fizykochemicznych)
2. W ostatnich latach powierzchnia upraw GMO w UE waha się w granicach 80-110 tys. ha, przekraczając niespodziewanie w 2011 r. poziom **114,5 tys. ha**, tj. o 25% więcej niż rok wcześniej.
3. 85% zasiewów zlokalizowanych jest na obszarze **Hiszpanii**. Uprawy występują także w **Portugalii, Czechach, Polsce, Słowacji i Rumunii**.

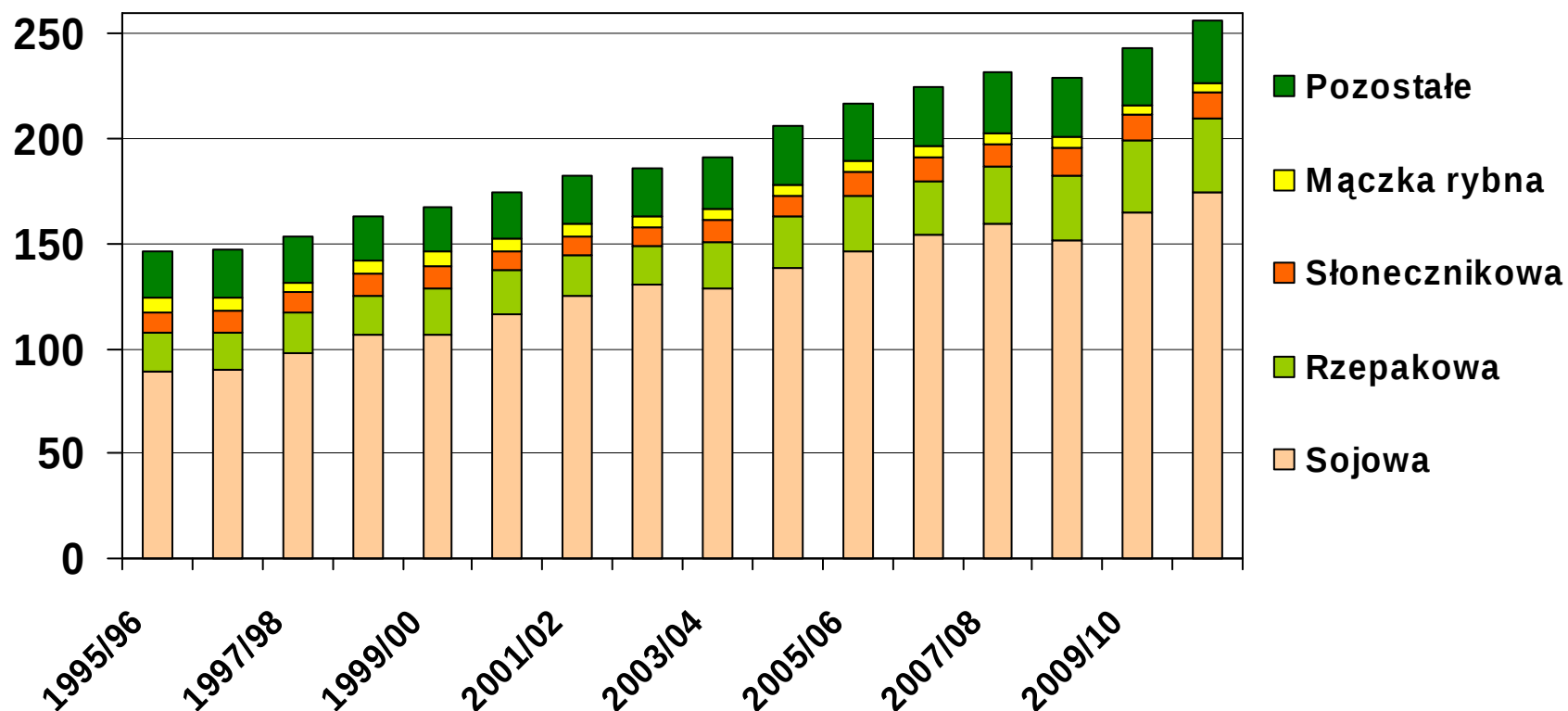
Uprawy GMO w Polsce

Polskie doświadczenia z uprawą roślin GM są stosunkowo niewielkie. Komercyjne uprawy kukurydzy odpornej na działanie omacnicy prosowianki rozpoczęto w 2007 r. z arealem upraw 327 ha. W kolejnych latach powierzchnia ta zwiększyła się do 3 tys. ha, jednak na skutek braku odpowiednich regulacji prawnych nie jest to wielkość w żaden sposób rejestrowana i opiera się na szacunkach organizacji branżowych i firm nasiennych. W wyniku zakazu wpisywania odmian GMO do krajowego rejestru odmian roślin uprawnych nie ma także kontroli nad sposobem i wielkością pozyskiwanego przez rolników materiału siewnego.

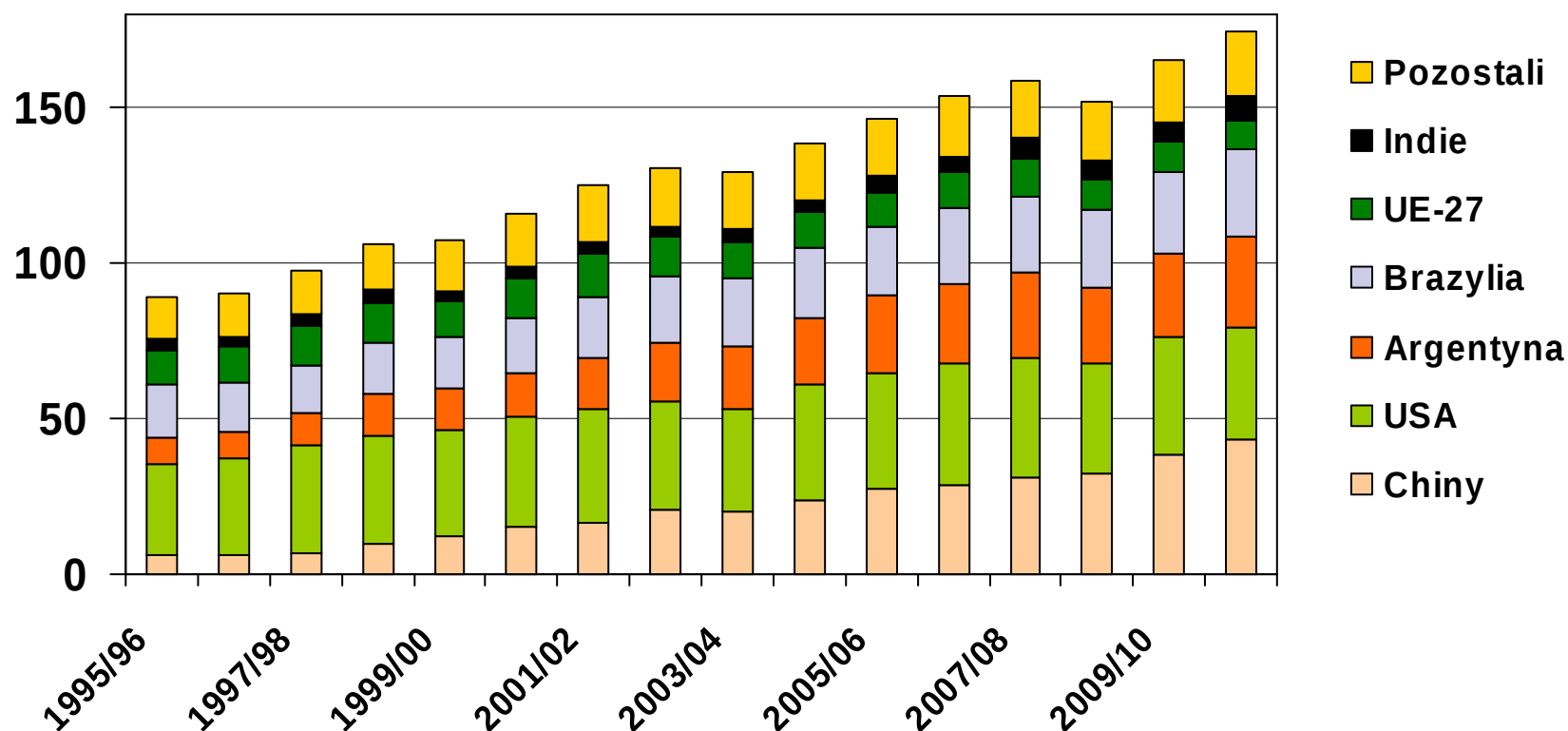

Światowa produkcja śrut oleistych i mączki rybnej (w mln ton)

Główni producenci śruty sojowej (w mln ton)

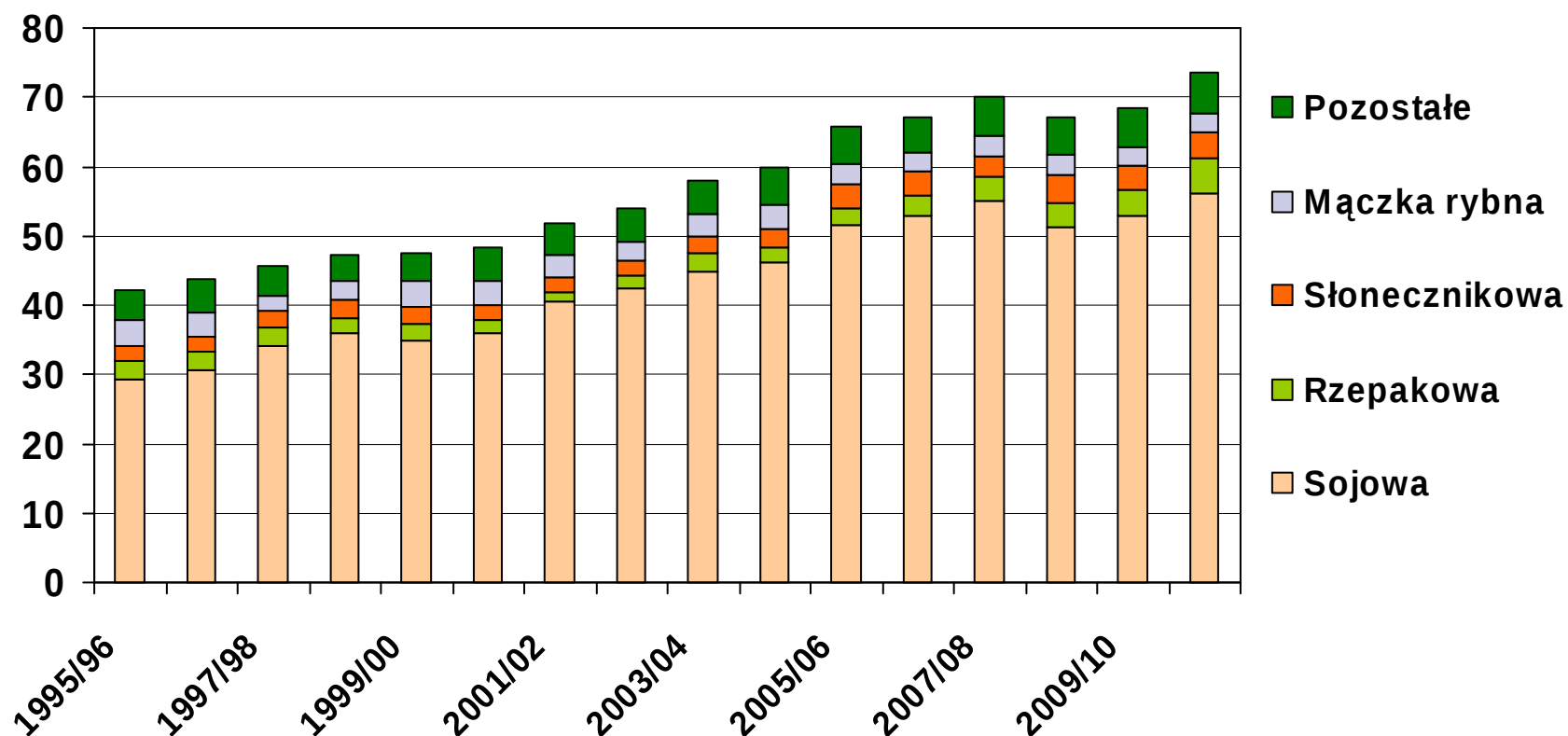
Główni „konsumenci” pasz wysokobiałkowych (mln ton)

Wyszczególnienie	1996/97- 1998/99	1999/00- 2001/02	2002/03- 2004/05	2005/06- 2007/08	2008/09- 2010/11
Zużycie ogółem	154,5	174,9	193,3	222,0	239,4
UE	43,0	47,0	48,3	51,1	52,1
Azja	51,0	59,4	70,7	83,6	97,9
<i>Chiny</i>	<i>22,6</i>	<i>28,6</i>	<i>36,4</i>	<i>45,3</i>	<i>56,2</i>
<i>Indie</i>	<i>8,8</i>	<i>7,7</i>	<i>8,3</i>	<i>9,4</i>	<i>10,8</i>
Ameryka Płn.	35,7	39,4	40,6	43,3	39,8
Ameryka Płd.	10,2	11,9	13,8	18,4	21,1
WNP	3,2	3,7	4,1	6,1	6,5
Pozostali	11,4	13,5	15,8	19,5	22,1

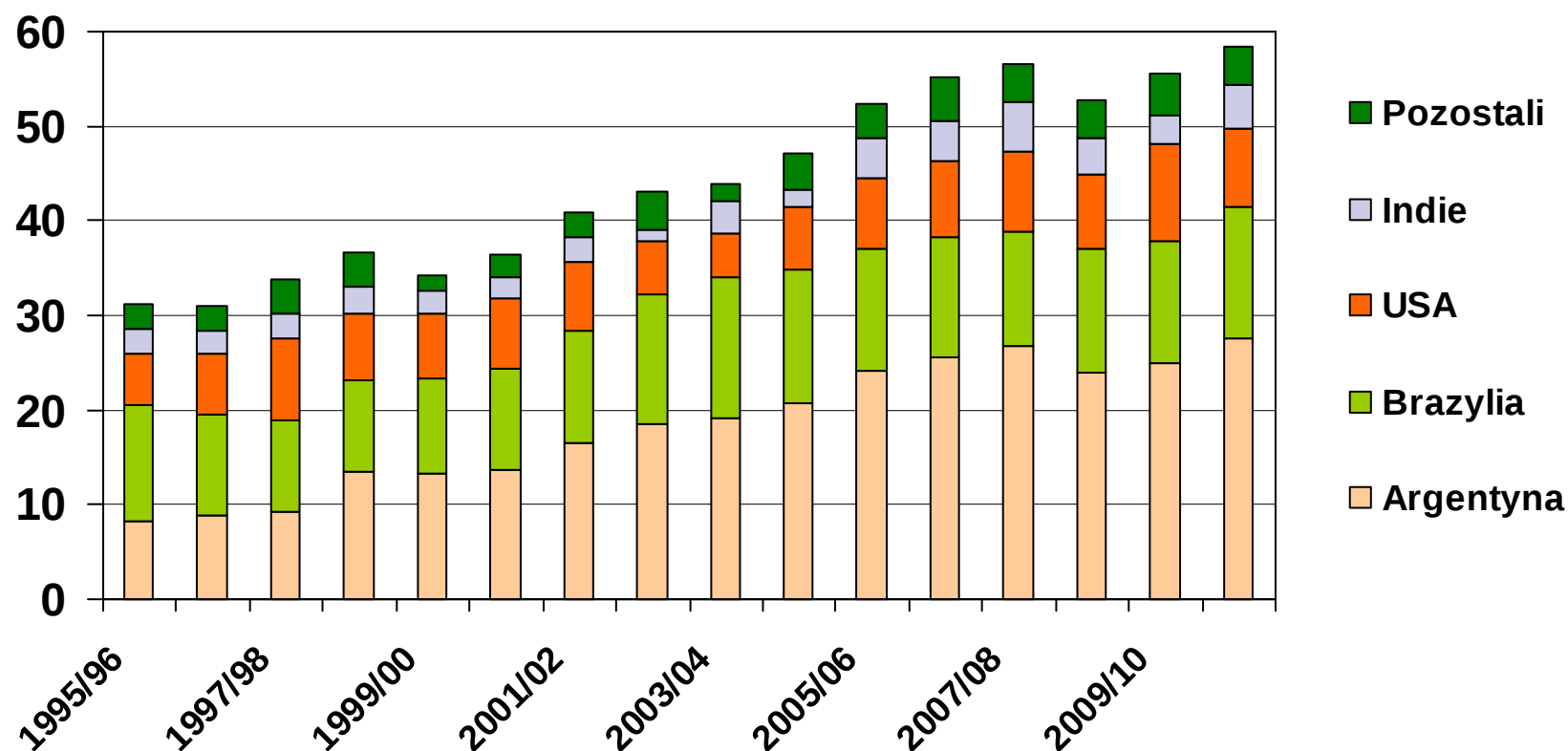

Światowy handel surowcami wysokobiałkowymi (w mln ton)

Główni eksporterzy őruty sojowej (w mln ton)

Udział GMO w produkcji soi ogółem (2011 r.)

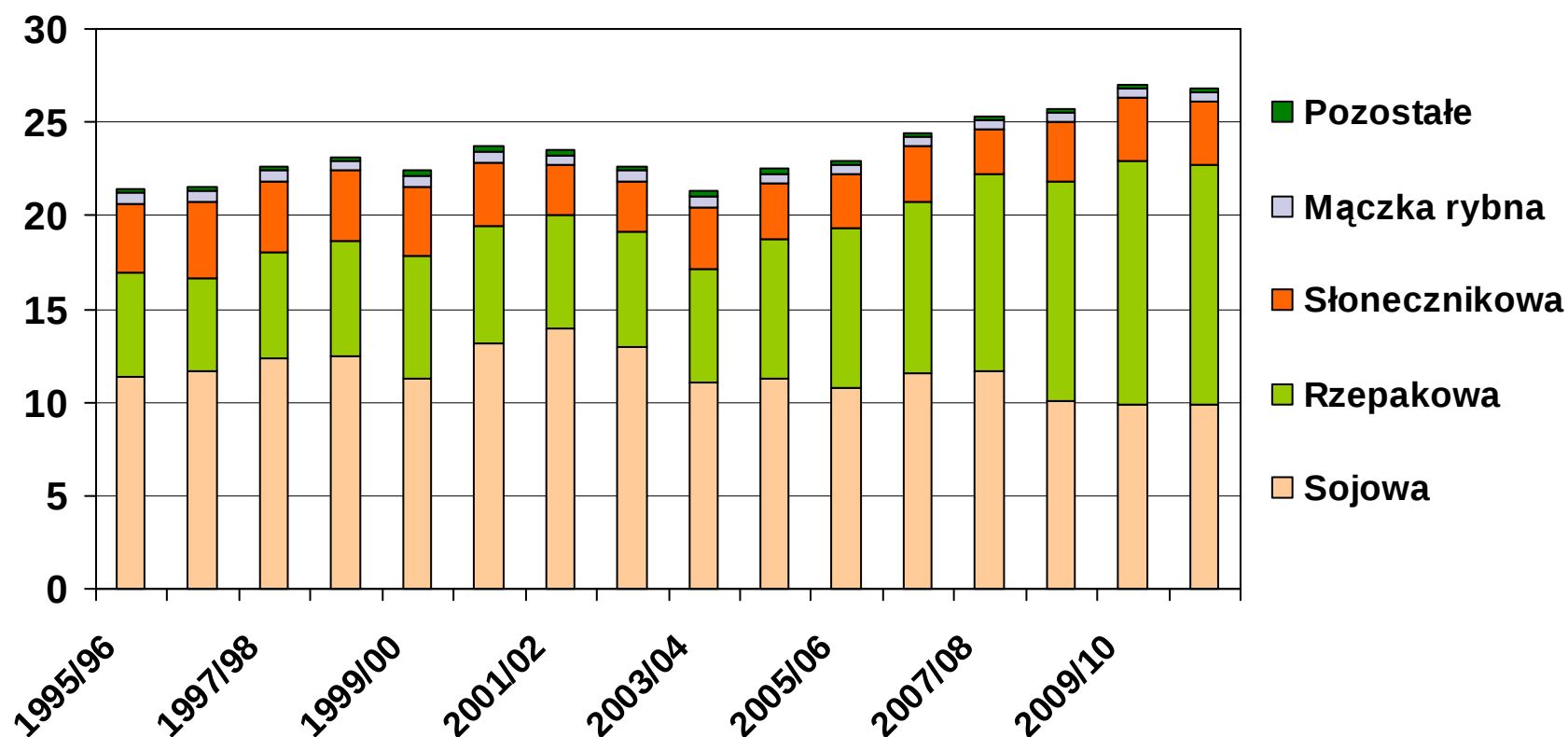

Świat	81%	(64% w 2007 r.)
Argentyna	100%	(99% w 2007 r.)
USA	94%	(54% w 2000 r.)
Brazylia	75%	(10% w 2000 r.)

Produkcja śrut oleistych i mączki rybnej w UE-27 (w mln ton)

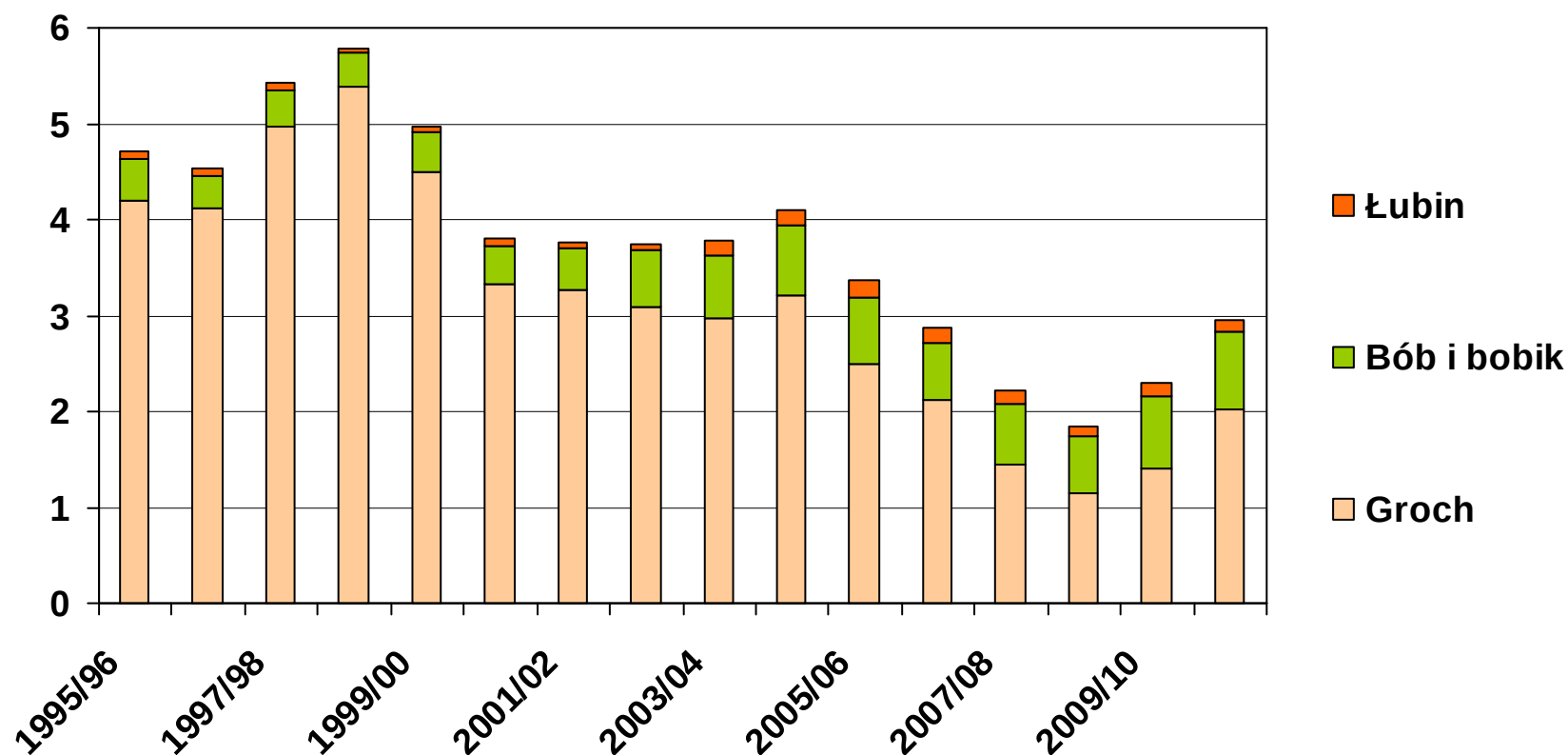

Relacje podaŹowo-popytowe surowców wysokobiałkowych w UE-27 (mln ton)

Wyszczególnienie	1996/97- 1998/99	1999/00- 2001/02	2002/03- 2004/05	2005/06- 2007/08	2008/09- 2010/11
Produkcja ogółem	22,4	23,2	22,1	24,2	26,5
- śruta sojowa	12,2	12,8	11,8	11,3	10,0
- śruta rzepakowa	5,5	6,2	6,5	9,3	12,5
Import netto	20,5	23,8	26,1	27,1	25,4
- śruta sojowa	15,0	18,3	21,1	22,6	20,7
Zużycie ogółem	43,0	47,0	48,2	51,3	51,9
- śruta sojowa	27,2	31,1	32,8	34,0	30,7
Wsk. (%) samowystarczalności	52,2	49,3	45,8	47,1	51,1

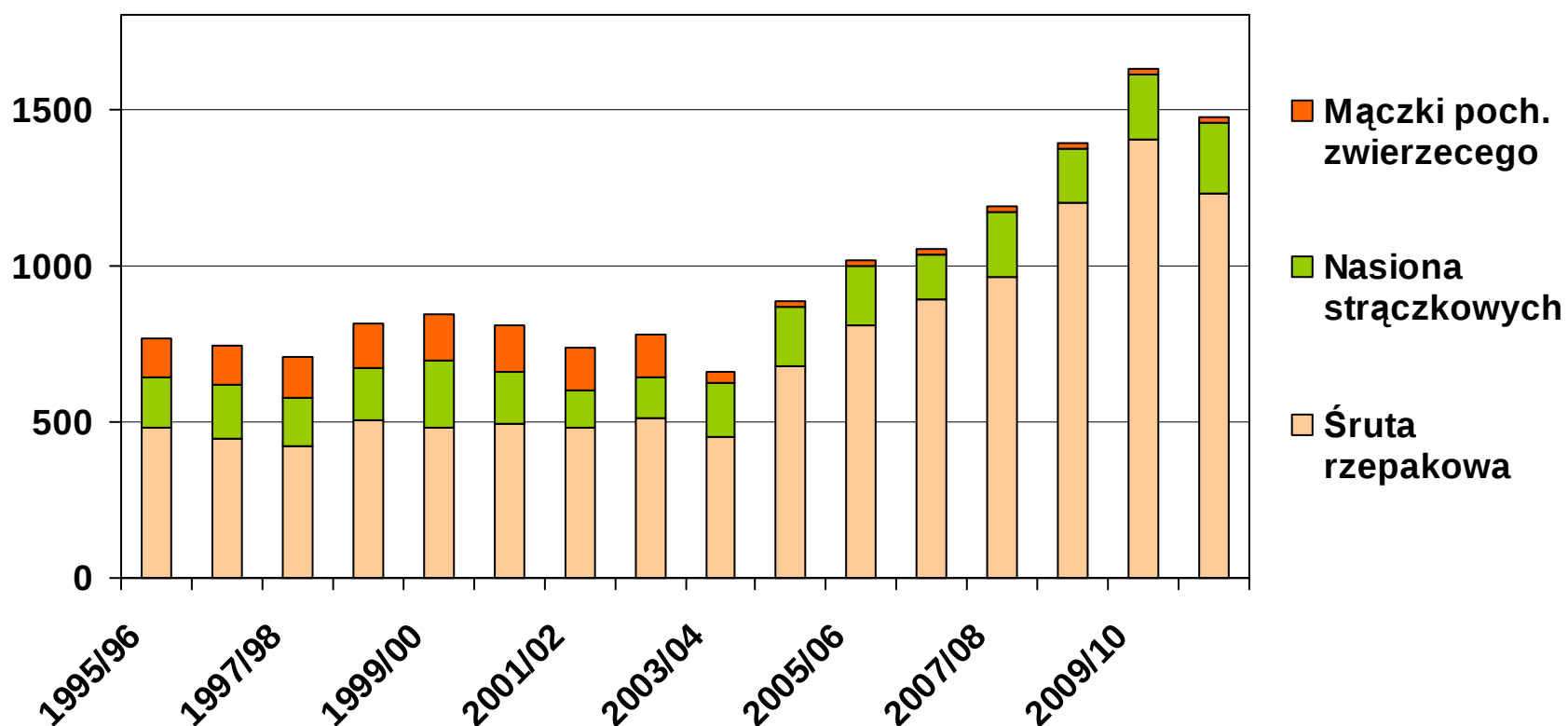

Produkcja strączkowych (wysokobiałkowych) na ziarno w UE-27 (w mln ton)

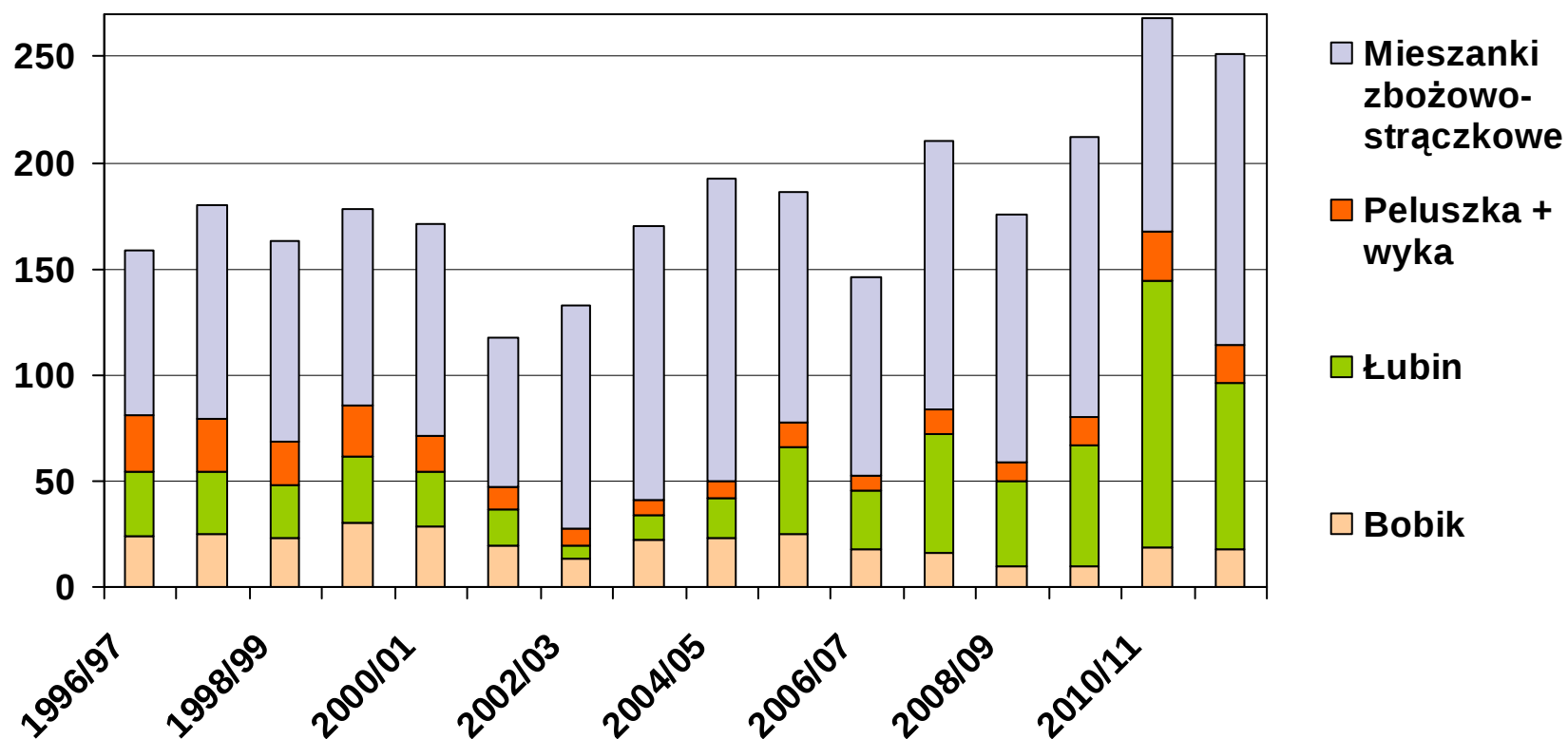

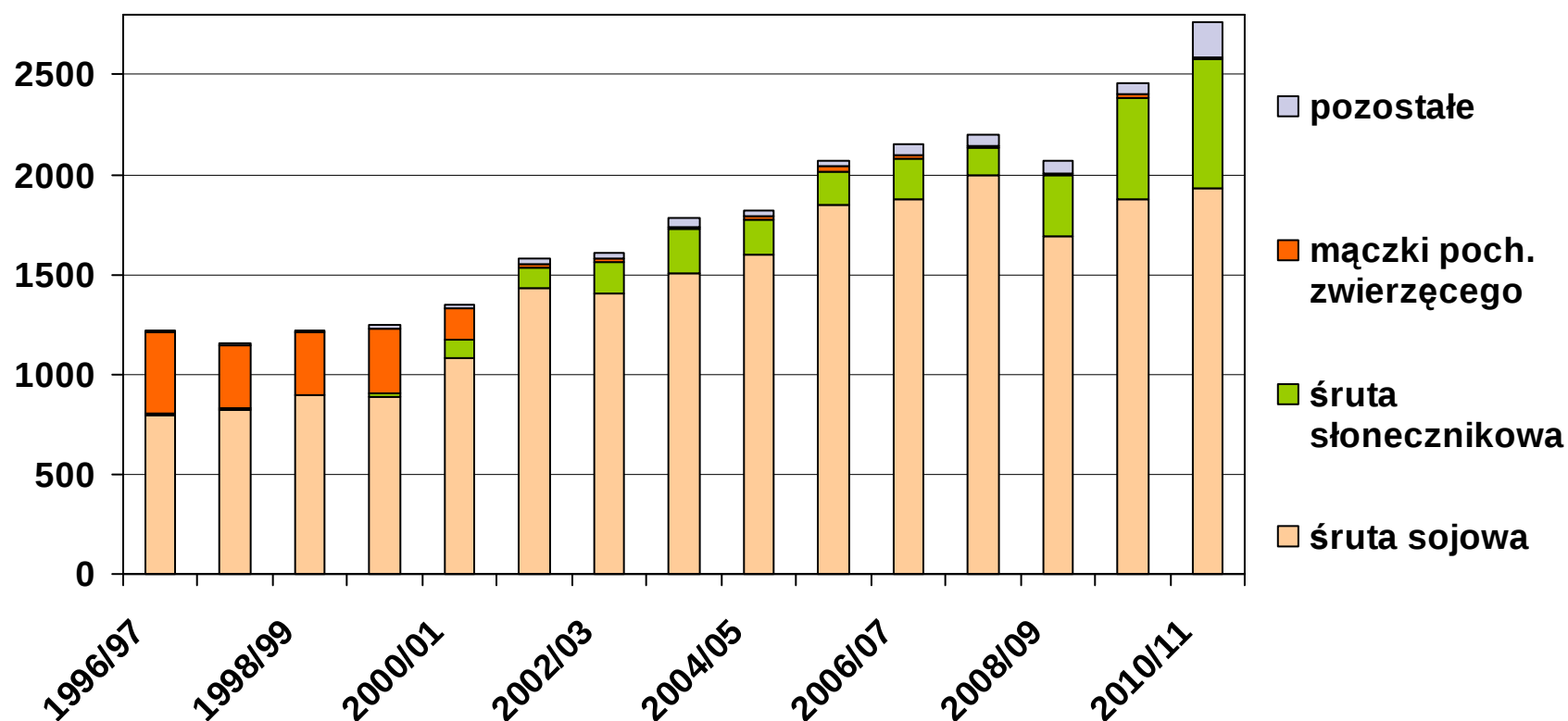
Produkcja głównych surowców wysokobiałkowych w Polsce (w tys. ton)

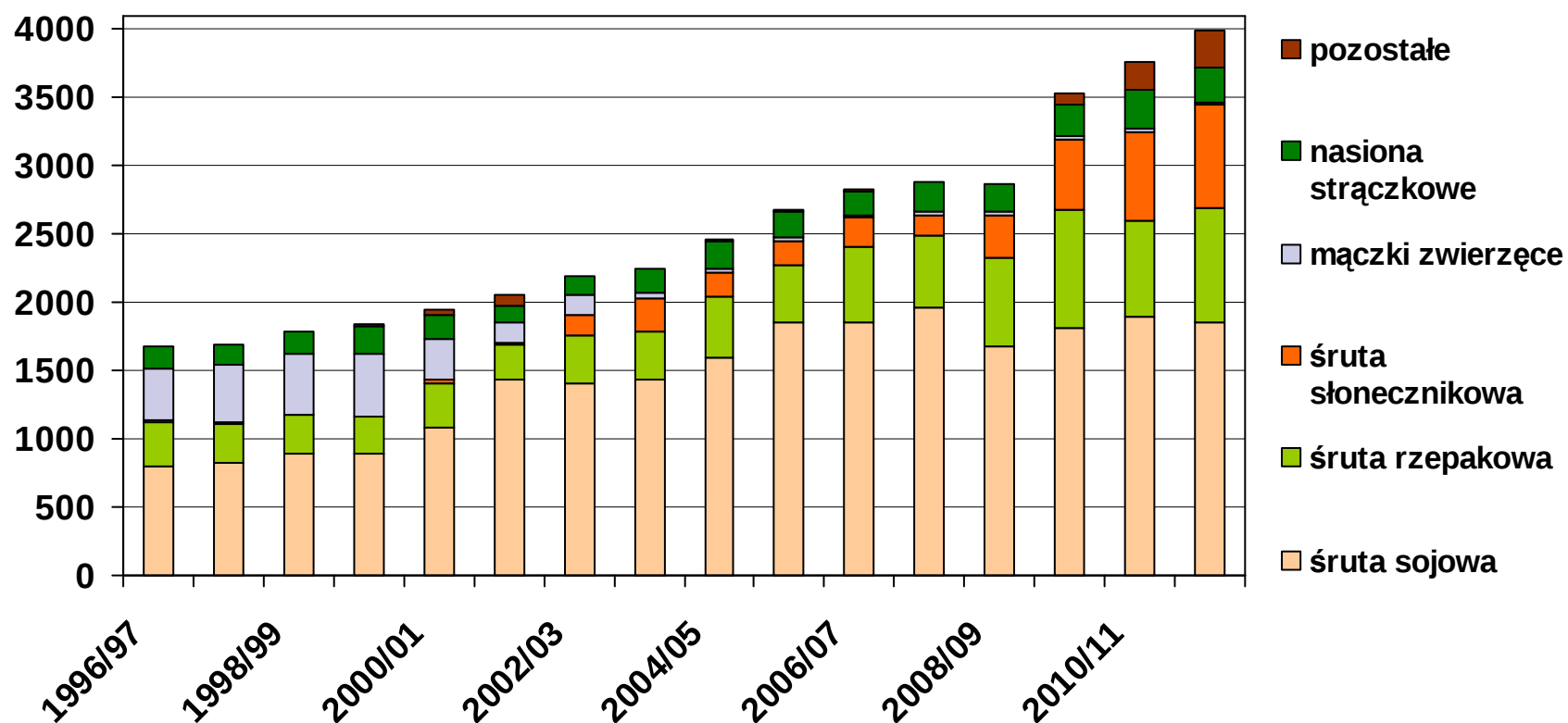
Produkcja strączkowych pastewnych na ziarno (w tys. ton)

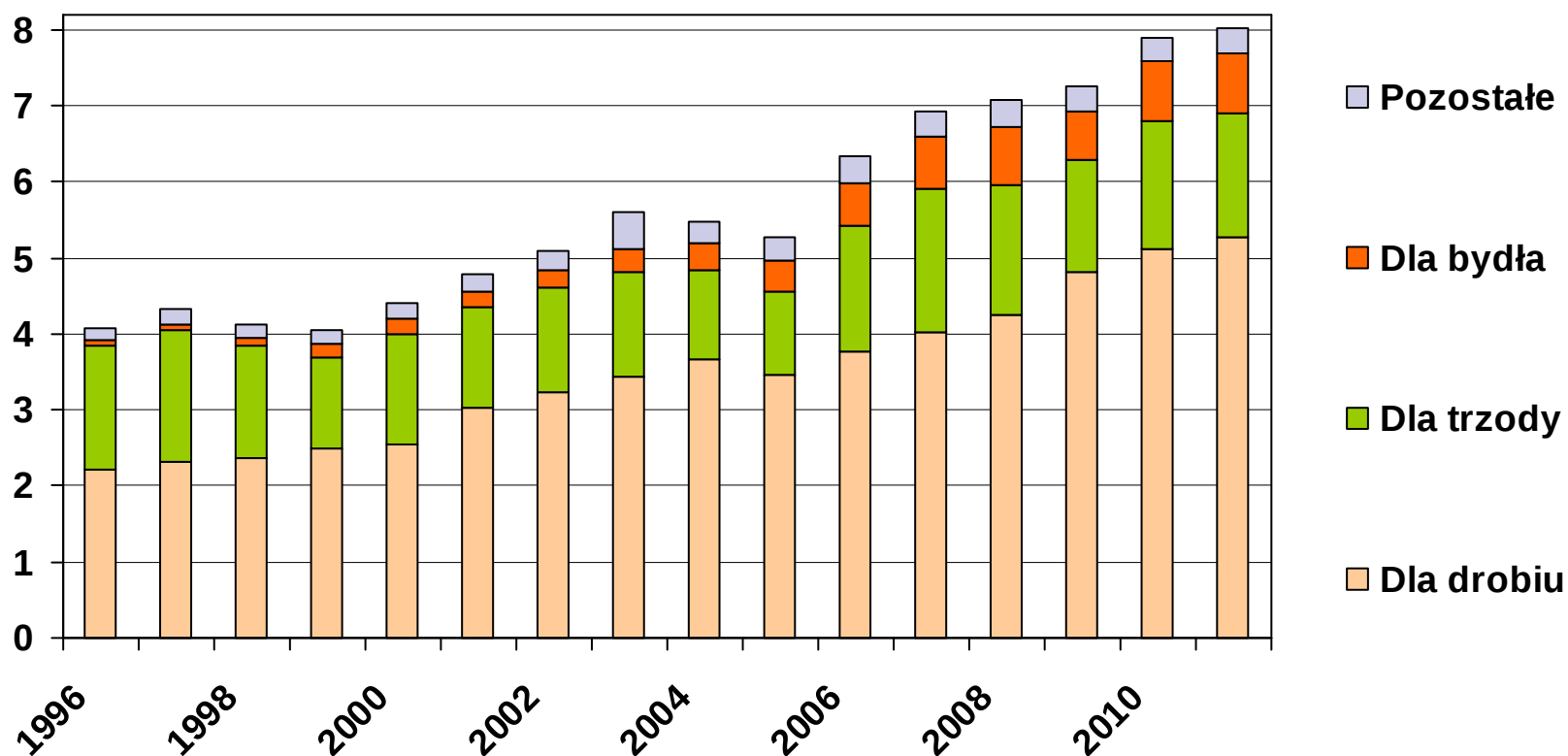
Import głównych surowców wysokobiałkowych (w tys. ton)

Krajowe zużycie głównych surowców wysokobiałkowych (w tys. ton)

Produkcja pasz przemysłowych w Polsce (w mln ton)

Czy w produkcji pasz przemysłowych i w intensywnym żywieniu zwierząt gospodarskich jest możliwa substytucja śruty sojowej innymi surowcami wysokobiałkowymi ?

■ Tak, ale w bardzo ograniczonym zakresie.

Śruta sojowa non-GMO

- zawiera 42-48% białka wysokostrawnego białka, charakteryzuje się wysoką zawartością najważniejszych aminokwasów (lizyny i metioniny) i niską zawartością włókna – nie różni się parametrami żywieniowymi od śruty sojowej GMO
- może być stosowana bez większych ograniczeń w żywieniu zarówno świń, drobiu rzeźnego i niosek, jak również krów o najwyższej mleczności
- krajowe zużycie śruty sojowej z nasion tradycyjnych to najwyżej 30-50 tys. ton (2-3% zużycia śruty sojowej ogółem)
- kurczący się światowy rynek soi non-GMO, ceny wyższe od śruty GMO przynajmniej o 25%, dostawy realizowane w dłuższym terminie i na specjalne zamówienie

Śruta rzepakowa

- zawiera 33-35% białka (makuch 28-32%), mniejsza niż w śrucie sojowej zawartość aminokwasów, niższa strawność (70-75%), wysoka zawartość włókna (powyżej 14%), zawiera substancje antyodżwycze (glukozyłany)
- Zalecane dawki to: 3-4% dla kur niosek, 4--8% dla brojlerów, dla młodych świń 10-12% w pierwszym okresie tuczu (50-60 kg) i 16-18% w drugim (60-100 kg), dla krów mlecznych 25-30%, a dla opasów bydła rzeźnego nawet 40%
- obecne zużycie śruty rzepakowej to 750-850 tys. ton rocznie, podczas gdy graniczne jej wielkości, jakie mogą być stosowane przy obecnej strukturze produkcji pasz przemysłowych to ok. 900 tys. ton
- w tych uwarunkowaniach śrutą rzepakową można zastąpić najwyżej 100-150 tys. ton śruty sojowej

Śruta słonecznikowa

- zawiera średnio ok. 34% białka ogólnego, przy zawartości włókna na poziomie 17-19% charakteryzuje się dużo gorszą od śruty sojowej przyswajalnością aminokwasów i znacznie niższą ich zawartością niż śruta sojowa
- ze względu na wysoką zawartość włókna możliwości jej wykorzystania w żywieniu drobiu i młodych świń są jeszcze mniejsze niż w przypadku śruty rzepakowej. Większe ilości mogą być stosowane jedynie dla przeżuwaczy
- obecne zużycie śruty słonecznikowej to 650-750 tys. ton rocznie, podczas gdy dopuszczalna maksymalna jej ilość, jaka powinna być zużywana w przemysłowej produkcji pasz to ok. 660 tys. ton
- Brak dalszej istotnej możliwości substytucji śruty sojowej śrutą słonecznikową

Śruta arachidowa

- **Zbliżone parametry żywieniowe do śruty sojowej (43-47% wysokostrawnego białka, nieco niższa zawartość najważniejszych aminokwasów)**
- **Jej udział w mieszankach paszowych dla niosek może wynosić 15-20%, a dla kurcząt rzeźnych 15-30%. Nieco mniejsze ilości w paszach dla świń: 6-8% w mieszankach dla prosiąt, 8-10% dla tuczników i 12-14% dla loch.**
- **Bardzo niska dostępność (światowa produkcja ok. 6 mln ton, z tego nieco ponad 100 tys. ton jest przedmiotem handlu światowego)**
- **Brak istotnej możliwości substytucji śruty sojowej śrutą arachidową**

Mączka rybna

- zawiera 60-70% i więcej białka o strawności nawet 95%. Jest to pasza bogata w lizynę i metioninę, ma też wiele witamin. Jest również bogatym źródłem wielu makroelementów i mikroelementów
- w mieszankach paszowych dla drobiu może być stosowna w ilości najwyżej 4-5%. %. Przy znacznym przekroczeniu tych udziałów (powyżej 10%) istnieje możliwość wystąpienia rybiego posmaku w jajach i mięsie
- jej zużycie krajowe wynosi zaledwie ok. 25 tys. ton. Stosowanie mączek rybnych w paszach jest ograniczone przede wszystkim czynnikami ekonomicznymi.
- brak możliwości substytucji śruty sojowej mączką rybną

Nasiona roślin strączkowych pastewnych

- zawierają od 21% (groch) do 40% (łubin) białka, charakteryzują się wysoką zawartością włókna, niską zawartością aminokwasów, zawierają substancje przeciwochładcze
- udział nasion grochu w mieszankach paszowych dla drobiu rzeźnego może sięgać 6-10%, dla kur niosek 15%, a bobiku 5-8%, dla trzody 15-20% dla tuczników i 10% dla loch. W przypadku łubinu istotnym ograniczeniem w żywieniu zwierząt monogastrycznych jest wysoka zawartość włókna W paszach dla bydła strączkowe mogą one stanowić nawet 35%
- wysokie ceny przy relatywnie niskiej zawartości białka i niskiej jego jakości. Niska i rozdrobniona produkcja oraz brak perspektyw istotnego jej wzrostu
- w krótko- i średniookresowej perspektywie brak możliwości substytucji śrutu sojowej nasionami strączkowymi

Gluten pszenny i kukurydziany

- zawiera 60% i więcej wysokostrawnego białka. Posiada również wysoką zawartość najważniejszych aminokwasów (lizyny i metioniny)
- może być stosowany w żywieniu zarówno świń, jak i drobiu, jest również jest cenionym źródłem białka zwłaszcza dla krów o najwyższej mleczności
- zużycie krajowe wynosi zaledwie 20-25 tys. ton, z tego ok. 75% stanowi importowany gluten kukurydziany. Wzrost jego zużycia jest ograniczony przede wszystkim wysoką ceną i niską podażą.
- brak możliwości substytucji śruty sojowej glutenem

Brak realnej alternatywy dla śruty sojowej GMO z powodu:

- **malejącej podaży i kurczącego się rynku oraz wysokich cen soi non GMO**
- **niewielkich możliwości zwiększenia zużycia śruty rzepakowej i słonecznikowej, wynikających z ograniczeń żywieniowych, zwłaszcza w paszach dla drobiu, a w przypadku innych śrut, braku wystarczającej podaży**
- **bardzo niskiej produkcji i ograniczeń żywieniowych nasion strączkowych**
- **bardzo wysokich cen i ograniczonej podaży mączki rybnej i glutenu**

Kalkulacja wzrostu kosztów produkcji żywca drobiowego i wieprzowego oraz jaj (%)

Wyszczególnienie	Wzrost cen pasz przy substytucji:		Wzrost kosztów produkcji przy substytucji:	
	Soją Non-GMO	Innymi surowcami*	Soją Non-GMO	Innymi surowcami*
Drób	5-11	20-23	4-8	15-17
Jaja	3-6	11-20	2-4,5	8-15
Wieprzowina	3,5-7	10-15	2,5-5,0	7,5-11

*mączka rybna, gluten kukurydziany, serwatka

Źródło: kalkulacje IERiGŻ

W konsekwencji może nastąpić.....

- **destabilizacja na rynku pasz przemysłowych, a w rezultacie spadek efektywności i konkurencyjności produkcji zwierzęcej**
- **ekstensyfikacja produkcji zwierzęcej**
- **pogorszenie opłacalności produkcji drobiu i jaj i spadek ich eksportu**
- **pogorszenie opłacalności produkcji i pogłębienie deficytu w obrotach handlu zagranicznego wieprzowiną**
- **wzrost konsumpcji importowanych produktów zwierzęcych (wyprodukowanych na bazie pasz GMO)**
- **wzrost cen drobiu i jaj, jak również mięsa wieprzowego**

Podsumowując...

- Konieczne jest stworzenie jasnego, przejrzystego i harmonijnego prawa krajowego, które zapewniałoby kontrolę nad wykorzystaniem organizmów modyfikowanych genetycznie i gwarantowałoby pełną informację w tym zakresie dla producentów, przetwórców i konsumentów żywności. Jeśli Polska chce być krajem wolnym od GMO należy do tego wykorzystać istniejące możliwości wynikające z prawodawstwa unijnego.
- Odwrót od GMO wydaje się niemożliwy. Skutki ewentualnego zakazu stosowania GMO w paszach byłyby niekorzystne zarówno dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, jak i dla konsumentów. Wpłynie to także na pogorszenie konkurencyjności polskich producentów żywności.

GMO a światowy rynek pasz wysokobiałkowych – implikacje dla Polski

Dziękujemy za uwagę

dzwonkowski@ierigz.waw.pl   tel. (22) 505-46-16

hryszko@ierigz.waw.pl   tel. (22) 505-47-18

